

Sylwia Dziedzic*

Inteligentna specjalizacja w kreowaniu gospodarki opartej na mądrości

Wstęp

Powszechna krytyka dotycząca błędów w wykorzystaniu funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w poprzednich perspektywach finansowych oraz opisywane marnotrawstwo skłoniły Komisję Europejską do zmiany istotnych elementów polityki, w tym Polityki Spójności. Odpowiedzią na te zdiagnozowane problemy jest realizowana obecnie koncepcja inteligentnej specjalizacji, ujęta w zapisach krajowych i regionalnych strategii innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3).

Celem artykułu jest analiza możliwości wykorzystania koncepcji inteligentnej specjalizacji w kreowaniu gospodarki opartej na mądrości – jak i odwrotnie, wykorzystania paradygmatu gospodarki mądrości w interpretacji inteligentnych specjalizacji. Gospodarka oparta na wiedzy, aktualnie obowiązujący paradygmat, dała wiele efektów pozytywnych, jednak nie jest w stanie zapobiec dalszej degradacji środowiska naturalnego, jak i niektórych struktur społecznych. Odpowiedzią na tego typu sytuację są pojawiające się koncepcje rozwoju gospodarki bazującej na mądrości.

Inteligentna specjalizacja, zgodnie z intencjami twórców tej teorii [Foray i inni, 2009, s. 1–5; Foray i inni, 2011, s. 1–16], jest nową ideą rozwoju, swego rodzaju priorytetyzowaniem wsparcia i aktualnie jednoznacznie łączy się z polityką Unii Europejskiej zapisaną w strategii „Europa 2020” [Komisja Europejska, 2010, s. 1–37].

Artykuł bazuje na analizie krajowej i zagranicznej literatury dotyczącej zagadnienia inteligentnej specjalizacji oraz gospodarki opartej na mądrości, a podstawową wykorzystaną metodą badawczą była analiza wszystkich regionalnych strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji pod kątem uwzględnienia w ich zapisach zagadnień odnoszących się do gospodarki opartej na mądrości.

Strategie inteligentnych specjalizacji dla poszczególnych regionów i krajów tworzyły różne wyłaniane zespoły ekspertów i interesariuszy. Mimo ogólnie zarysowanej koncepcji metodycznej wyłaniania inteligentnych specjalizacji, jaką zaprezentowano w Przewodniku [Foray i inni, 2012, s. 1–121],

* Dr inż., Katedra Przedsiębiorczości, Zarządzania i Ekoinnowacyjności, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, al. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, dziedzic@prz.edu.pl

w przywołanym dokumencie podkreślono, że nie ma on nakazowego charakteru.

1. Wiedza a mądrość

W dyskusji dotyczącej porównywania podstawowych zagadnień związanych z gospodarką opartą na wiedzy oraz gospodarką opartą na mądrości istotne znaczenie ma – na tyle, na ile jest to możliwe – w miarę precyzyjne zdefiniowanie używanych pojęć. Szerokim kompendium wiedzy z tego zakresu jest publikacja B. Stefanowicza [2013], w której przedstawiono szeroki wybór definicji i ich interpretacji, w odniesieniu do terminów: informacja, wiedza, inteligencja, mądrość, podkreślając zarazem istotne różnice między nimi. Ostateczna konkluzja może być zaskakująca, bowiem autor zaznacza, iż koncentruje się na analizie istoty tych pojęć, na tym, „co to – przypuszczalnie – jest?” [Stefanowicz, 2013, s. 116].

W kontekście tematu niniejszego artykułu szczególne znaczenie można przypisać definiowaniu chyba najtrudniejszego pojęcia, jakim jest mądrość. Zagadnienie to analizowała A. Kałużna-Wielobób [2014, s. 63], ujmując mądrość jako finalne stadium rozwoju osobowości, przejawiające się integracją i nadaniem życiu sensu. Integracja oraz nadanie rzeczywistego sensu działaniom dotyczy nie tylko pojedynczej osoby, ale także całych społeczności, przykładem może być wkład mądrości w kreowanie rozwoju regionu.

Wymieniona autorka prezentuje również różne sposoby „istnienia” mądrości. Niektóre z nich to:

- „Mądrość jako ideał, wartość wskazująca kierunek rozwoju, cel, do którego można zmierzać (...).
- Mądrość jako jakość, którą człowiek może nabywać w trakcie rozwoju (...).
- Mądrość jako fenomen obecny w potocznych wyobrażeniach” [tamże, s. 76].

W powyższym kontekście mądrość jako wartość wskazująca kierunek rozwoju, cel, do którego można zmierzać, jako jakość idealnie wpisuje się w założenia strategii inteligentnej specjalizacji. Może więc być rozwinięciem i wskazaniem kierunku wykorzystania wiedzy.

Zagadnienia dotyczące terminów: „informacja”, „wiedza”, „mądrość”, były także przedmiotem analizy E. Chmieleckiej [2004, s. 7–18]. Autorka, odnosząc się do współczesnych definicji wiedzy interpretowanej przede wszystkim przez dwa słowa: co? i jak?, zadaje pytanie, czy sama wiedza wystarczy do zrealizowania celu zrównoważonego rozwoju społecznego, zakładanego w koncepcjach społeczeństwa wiedzy. Twierdzi, że czynienie z rozwoju gospodarczego i technologicznego celu samego w sobie pachnie

odrodzonym technokratyzmem oraz najnowszym menedżeryzmem i budzi lęk autorki. Dodaje, iż technika i gospodarka powinny być traktowane co najwyżej jako narzędzia do osiągnięcia celów o odmiennym charakterze – celów wytyczanych przez mądrość, a nie przez informację i wiedzę [tamże, s. 8]. Nie neguje wartości wiedzy, tak jak i informacji, podkreśla jednak, że wiedza, opierająca się na informacji, zdecydowanie ją przekracza, bowiem sama tylko informacja nie pozwala na przewidywania [tamże, s. 8]. Sama informacja nie posługuje więc do wyznaczenia strategii rozwoju.

Potrzeba wiedzy to przede wszystkim potrzeba zrozumienia świata [tamże, s. 9]. W obszarze wiedzy króluje tylko jedna wartość, zdecydowanie poznawcza, jest nią prawda (choć i to pojęcie jest różnie interpretowane). Nawet z prawdziwej wiedzy można zrobić użytek dobry lub zły, mądry lub głupi. Tak więc czysta wiedza nie jest mądrością, musimy do niej dołączyć refleksję wartościującą, wskazującą właściwe jej zastosowania, jednak bez wiedzy nie ma mądrości [tamże, s. 11].

Połączenie wiedzy i wartości tworzy mądrość. Do wcześniejszych pytań związanych z informacją: co?, jak?, charakterystycznych dla informacji, do pytania dlaczego?, związanego z wiedzą, cytowana autorka dodaje kolejne pytania: po co?, w jakim celu?, czy to cel dobry czy słuszny? – właściwe dla refleksji aksjologicznej. Tak więc wiedza bez zasobów wartości może być ślepa, głucha i szkodliwa [tamże, s. 11]. Przykładowym wymiarem wykorzystania mądrości jest wzrost jakości życia, a nie ilość konsumowanych produktów [tamże, s. 13]. Znakomitym przykładem tego typu myślenia jest również wypowiedź byłego prezydenta Urugwaju Jose Mujica: „Kiedy ja coś kupuję lub kiedy Ty coś kupujesz, nie płacimy za to pieniędzmi! Płacisz godzinami swojego życia, które poświęciłeś, by na to zarobić! Różnica pomiędzy posiadaniem, a życiem jest taka, że życie jest jedyną rzeczą, której nie możesz kupić za pieniądze” [Jose Mujica najbiedniejszy prezydent świata (online), 2016]. Te słowa symbolizują pojęcie mądrości.

2. Koncepcja inteligentnej specjalizacji

Inteligentna specjalizacja (*smart specialisation*) stała się jednym z najbardziej istotnych i popularnych pojęć związanych z zapisami dokumentu „Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020” [Komisja Europejska, 2010, s. 1–37].

W pewnym sensie określenie to symbolizuje nowy paradygmat, nowy kierunek rozdysponowywania części funduszy europejskich w perspektywie 2014–2020, należy jednak podkreślić, że oddziaływanie idei inteligentnej specjalizacji znacznie wykracza poza unijne finansowanie. W ramach nowej Polityki Spójności założono, że inteligentna specjalizacja zostanie

ujęta jako warunek *ex ante*, uwarunkowanie wstępne, oznaczające, że każde państwo członkowskie, jak i każdy region, muszą posiadać odpowiednio opracowaną strategię badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, aby móc otrzymać wsparcie finansowe z Funduszu Spójności na działania w obszarze innowacji (zwiększenie nakładów na badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje) [tamże, s. 11].

Narodowa lub regionalne strategie badań i innowacji (RIS3) definiowane są jako zintegrowane, lokalnie dedykowane programy transformacji gospodarczej, spełniające kilka istotnych kryteriów: koncentrują wsparcie na logicznie wyłonionych, kluczowych regionalnych lub krajowych priorytetach, potrzebach i wyzwaniach; wykorzystują mocne strony regionu lub kraju oraz ich potencjał do osiągnięcia doskonałości; sprzyjają innowacjom; zmierzają do pełnego zaangażowania różnych interesariuszy, zachęcają do badań, eksperymentowania, innowacyjności; są oparte na dowodach, obiektywnych danych [Foray i inni, 2013, s. 10].

Inteligentna specjalizacja bazuje na paradygmacie gospodarki opartej na wiedzy, czego wyrazem jest bardzo częste używanie tego terminu praktycznie we wszystkich regionalnych i krajowych strategiach innowacji nie tylko w Polsce. Gospodarki, która obok wielu spektakularnych sukcesów ekonomicznych doprowadziła do pogłębienia się istotnych, niekiedy przerażających, negatywnych skutków w środowisku naturalnym, do często negatywnych zmian społecznych, szczególnie w niektórych krajach, gospodarczo uzależnionych i wyzyskiwanych.

Wiedza zawiodła? Sama w sobie raczej nie, natomiast na pewno zawiodł bardzo często błędny kierunek i cel wykorzystania wiedzy oraz informacji, egoistyczny, pozbawiony etyki i innych wartości. Czy inteligentne specjalizacje rozwiążą ten problem? W opinii przedstawicieli Komisji Europejskiej – tak [Komisja Europejska, 2010, s. 2–11]. Można mieć jednak wiele istotnych wątpliwości, a jednym z celów tego artykułu jest ich prezentacja, jak i przedstawienie alternatywy. Problemów systemu nie rozwiąże to samo myślenie, ten sam system, który je stworzył.

Anglojęzyczne słowo *smart* tłumaczone może być różnie, jako inteligentna, mądra, sprytna, ale też przemądrzała itd., zależnie od kontekstu i celu. Sygnały dotyczące możliwości użycia terminu „mądre specjalizacje”, w miejsce powszechnie używanego „inteligentne specjalizacje”, pojawiły się już wcześniej [Dziedzic, Woźniak, 2013, s. 1–136]. Tak w Polsce, jak i w innych krajach w odniesieniu do europejskiej polityki dotyczącej innowacji przyjęto tłumaczenie – inteligentna. Jednak słowa: inteligentna lub mądra, mimo pokrewieństwa i możliwego uzupełniania się, nie są synonimami.

Bardzo inteligentne rozwiązania, wymagające wiedzy, nowe produkty, procesy, technologie, były i są wykorzystywane – niestety – także na zgubę ludzi i ekosystemu, często w wyrafinowany, w pełni świadomy sposób. Są inteligentne, ale czegoś wyraźnie zabrakło w pełnej ocenie ich wartości, a także w ocenie konsekwencji ich wykorzystywania.

A. Kukliński wielki pentagonalny kryzys lat 2008–2011 nazywa epitafium gospodarki opartej na wiedzy. Dodaje, że: „Gospodarka oparta na wiedzy była zaślepiona iluzyjnym urokiem neoliberalnego świata, jako wehikułu wiecznej koniunktury (...), straciła świadomość krytycznego myślenia perspektywicznego” [Kukliński, 2011, s. 67]. Autor ten dodaje, że gospodarka oparta na wiedzy wykazuje przerażającą bezradność w poszukiwaniu nowego oblicza XXI wieku; nie stworzyła perspektywy, która przełamałaby tradycyjną oś neoliberalizmu. Zaznacza, że nie widzi siły intelektualnej i moralnej, która postawiłaby odważną diagnozę przyczyn kryzysu lat 2008–2011, nie widzi odważnych, potrafiących i chcących odpowiedzieć na pytanie, kto ponosi odpowiedzialność za obecny stan zapaści atlantyckiego świata i globalnego porządku [tamże, s. 67].

W takiej sytuacji, szukając alternatyw, można postawić pytanie, czy problemy współczesnego świata może rozwiązać nieśmiało propagowana gospodarka oparta na mądrości?

3. Gospodarka oparta na mądrości

Termin „gospodarka mądrości” został po raz pierwszy użyty przez E. Cooka we wczesnych latach 80. XX wieku, a symptomy możliwości nadejścia takiego modelu gospodarki dopiero teraz zaczynają być widoczne [Stebbins, 2015, s. 2].

Do definicji gospodarki opartej na mądrości A. Kukliński wprowadza trzy istotne elementy, które pozostawały poza głównym nurtem gospodarki opartej na wiedzy: „Pierwszym elementem jest wyobraźnia, jako nośnik procesów rozwoju wizyjnego myślenia strategicznego. Drugim elementem jest próba interpretacji doświadczenia, jako źródła mądrości XXI wieku (...). Trzecim elementem jest wprowadzenie kanonu dobra i zła – kanonu etyki do głównego nurtu kształtowania gospodarki XXI wieku” [Kukliński, 2011, s. 68].

Problematyka gospodarki opartej na mądrości, jak i mądre procesy rozwojowe, były przedmiotem analizy także G. Stebbinsa [2015]. Wymieniony autor zakłada potrzebę zmiany gospodarczych i społecznych paradygmatów, przedstawiając proces ekonomicznego rozwoju ludzkości, zaczynając od łowcy i zbieracza, poprzez rewolucję przemysłową, do współczesnej gospodarki opartej na wiedzy. Gdyby udało się powszechnie wdrożyć paradygmat gospodarki opartej na mądrości, gdyby takie prognozy były

słuszne, uważa, że nie mielibyśmy w przyszłości żadnych konfliktów, a nasza planeta byłaby ekologicznym rajem [Stebbins, 2015, s. 3]. Tak się jednak do tej pory nie stało.

W jaki sposób gospodarka oparta na mądrości może i powinna się różnić od gospodarki opartej na wiedzy? Problem ten interpretuje G. Stebbins:

1. Gospodarka wiedzy wymaga kwalifikacji. Gospodarka mądrości bazuje na jakości.
2. Gospodarka wiedzy zawsze chce więcej (absurd w postaci ilościowego wzrostu bez końca). Gospodarka mądrości rozumie pojęcie „wystarczająco”. Mądrość każe zapytać, kto zyska, a kto straci, a osoby nie definiuje jej stan posiadania.
3. Gospodarka wiedzy bazuje na technice i technologii, nie dostrzega wielu negatywnych konsekwencji ich wykorzystania, w tym niezamierzonych. Gospodarka mądrości nie neguje potrzeby rozwoju techniczno-technologicznego, ale zarazem jest ludzka, rozumie potrzeby całej ludzkości, dba o dobrobyt wszystkich.
4. Gospodarka wiedzy jest konkurencyjna, gospodarka mądrości jest w jakimś zakresie wspólna. Gospodarka wiedzy jest egoistyczna. Mądrość uznaje, że obfitość pojawia się tylko wtedy, gdy wszyscy wzrastają.
5. Gospodarka wiedzy jest innowacyjna. Gospodarka mądrości jest refleksyjna, rozważa wszelkie konsekwencje wdrażanych rozwiązań, ocenia je dopóki nie uzyska pełnej odpowiedzi dotyczącej skutków wdrażania innowacji, dopóki ich nie zna, naciska przycisk „pauza”.
6. Pracownicy w gospodarce opartej na wiedzy starają się kontrolować swoje zewnętrzne środowisko, pracownicy w gospodarce opartej na mądrości bazują na autorefleksji i dialogu z innymi [tamże, s. 3].

Można i należy dodać, że gospodarka oparta na mądrości bazuje na wartościach i kreuje wartości. Mądrość jest wartością samą w sobie.

Być może, jak twierdzi G. Stebbins [2015, s. 4], nasz wiek ignorancji powoli się zmienia, powszechna ignorancja ustępuje świadomości, że każda akcja ma reakcję, przekonaniu, że należy mierzyć wszystkie koszty związane z produkcją, dystrybucją i konsumpcją, że nie możemy przerzucać naszych problemów (w tym środowiskowych) na barki innych ludzi, społeczności, krajów.

Zasoby informacji, wiedzy przyrastają w olbrzymim tempie. Były zawsze, aktualnie są bardzo łatwo dostępne. Ale świat nie uległ poprawie. Można z tego wysnuć prosty wniosek, że zasoby wiedzy i informacji to za mało, aby zbudować lepszy świat. „Informacje były dostępne, ale brak było mądrości, co zrobić z tymi informacjami” [tamże, s. 4].

4. Inteligentna specjalizacja w kontekście gospodarki opartej na mądrości

Definicja dotycząca inteligentnej specjalizacji, przedstawiona we wstępie, teoretycznie zakłada konieczność priorytetyzowania rozwiązań, jednak należy pamiętać, że strategie inteligentnej specjalizacji tworzone były przez różne zespoły, wykorzystujące zróżnicowane metodyki. Aktualnie trudno odpowiedzieć jest na pytanie, czy zespoły te uwzględniły w swoim postępowaniu, polegającym na wyłanianiu inteligentnych specjalizacji regionu, w ramach tak zwanego procesu przedsiębiorczego odkrywania [Dziedzic, Woźniak, 2015, s. 109–119; Dziedzic i inni, 2016, s. 107–118], elementy definiujące gospodarkę opartą na mądrości, zgodnie z przedstawioną wcześniej teorią A. Kuklińskiego i G. Stebbinsa. W pełni (kompleksowo) nie ma ich w zapisach tego typu regionalnych dokumentów strategicznych, jak i w strategii krajowej. Wykazała to wykonana przez autorkę szczegółowa analiza ich tekstów – w żadnej ze strategii RIS3 polskich województw nie użyto określenia „gospodarka oparta na mądrości” lub zbliżonego. Strategie te pełne są natomiast sformułowania „gospodarka oparta na wiedzy”.

W warunkach dynamicznie zmieniającej się gospodarki także wiedza bardzo szybko się starzeje, a gdy przy tym jest źle wykorzystywana, gdy model zarządzania jest błędny, zjawisko takie może prowadzić do katastrofy. A. Mączyńska stwierdza więc, że skutki braku mądrości w wykorzystywaniu wiedzy mogą być katastrofalne. Brak refleksji, odpowiedzialności, długookresowej rozważa, a więc mądrości, widoczny powszechnie do tej pory, spowodował wiele negatywnych skutków społecznych i środowiskowych [Mączyńska, 2011, s. 71]. Autorka ta dodaje, że aby wiedza nie była destrukcyjnie wykorzystywana, musi jej towarzyszyć mądrość, a w odniesieniu do problemów środowiskowych cytuje „nigdy inaczej nie mówi natura, a inaczej mądrość” [tamże, s. 73].

Bezwolne i bezmyślne przenoszenie dotychczasowych teorii ekonomicznych jest podstawą pojawiających się w naszym społeczeństwie problemów społecznych. Analizując to zagadnienie szerzej, M. Szyszkowska [2011, s. 69] przypomina fakt, na który zwróciło już uwagę wielu autorów: „(...) utrzymuje się nadal prywatyzacja zysków oraz nacjonalizacja strat”.

Traktowany jako warunek *ex ante* wybór inteligentnych specjalizacji regionów i krajów europejskich (wspomniano o tym wcześniej) nie służy tylko bardziej racjonalnemu rozdysponowaniu i wykorzystaniu europejskich funduszy. Inteligentne specjalizacje, bazujące na zasobach endogenicznych, zgodnie z ideą strategii „Europa 2020”, mają służyć także rozwojowi zrównoważonemu. W tym kontekście pojawia się pytanie i wydaje się, że prosta odpowiedź: jakie innowacje powinny łączyć się z inteligentnymi specjalizacjami, jakie należy wspierać i dlaczego? W jakimś sensie

odpowiedź na to pytanie znajduje się w zapisach wielu europejskich dokumentów strategicznych i operacyjnych. W kontekście ochrony ekosystemów będą to ekoinnowacje. Mają one także wymiar społeczny [Dziedzic, 2013, s. 4–14]. Czy taki wybór i priorytet oznacza przynajmniej częściowy związek strategii inteligentnej specjalizacji z ekoinnowacyjnością regionów i gospodarczych sektorów? Odpowiedź na to kolejne pytanie nie jest już prosta, bowiem zachowania podmiotów gospodarczych bywają bardzo różne. Rozwiązywaniu wielu problemów ekologicznych powinny służyć regionalne i krajowe systemy i strategie, uwzględniające w swoich zapisach innowacje ekologiczne [Cooke, 2011, s. 105–146]. Te aspekty pojawiły się tylko w kilku krajowych regionalnych strategiach innowacji.

W opinii M.E. Portera i C. van der Linde, w kontekście rozwoju zrównoważonego, na obecnym etapie funkcjonowania społeczeństw i ich gospodarek regulacje w zakresie ochrony środowiska okazują się absolutnie niezbędne. Wyznaczają cel, chronią środowiskowe wartości. Właściwie zaprojektowane normy środowiskowe sprzyjają innowacjom obniżającym całkowity koszt produktu lub poprawiają jego wartość dla klienta. Niestety, częste postępowanie wielu organizacji, które walczą z normami środowiskowymi, powoduje brak wykorzystania możliwości, jakie związane są z proekologicznym działaniem, prowadzącym do wykorzystania ekoinnowacji. Wykazano, że firmy, które odpowiednio określają ramy wydajności zasobów, czerpią największe korzyści, natomiast wiele firm niereagujących na potrzebę takich zmian utraciło konkurencyjność w gospodarce światowej, ponieważ marnowanie lub nieodpowiednie wykorzystywanie zasobów zawsze oznacza wzrost kosztów produkcji. Również klienci powinni wiedzieć, że nieodpowiednie wykorzystanie zasobów oznacza, że to ostatecznie oni, jak zawsze, poniosą koszty modelu produkcji polegającego na generowaniu wielu zanieczyszczeń. Menedżerowie muszą więc zacząć dostrzegać działania związane z poprawą stanu środowiska (gospodarką zasobooszczędną i niskoemisyjną) jako szansę ekonomiczną i konkurencyjną, a nie jako irytujący koszt lub nieuniknione zagrożenie [Porter, Linde, 1995, s. 120–134].

Odpowiednie prośrodowiskowe regulacje prawne tworzą swoisty nacisk na organizacje, który motywuje postęp i innowacyjność [Porter, Linde, 1995, s. 97–118]. Spowodowały wiele pozytywnych zmian, ale ostatecznie nie rozwiązały problemu degradacji ziemskiego ekosystemu. Regulacje są często omijane, wiele firm eksternalizuje koszty [Bakan, 2006, s. 1–251; Hawken, s. 1–288;], a los środowiska i społeczeństwa, gdy przyjrzymy się ich działaniom dokładnie, niewiele je obchodzi. Tego typu postępowanie stoi w oczywistej sprzeczności z pojęciem gospodarki opartej na mądrości.

Mądrość oznacza także kierunek wykorzystania ludzkiej inteligencji. We współczesnym kapitalizmie inteligencja ta koncentrowała się głównie na własnym interesie, spowodowała postęp, ale także ogromne problemy egzystencjalne. Egoizm jest też przyczyną utraty szans na pełne wykorzystanie własnego potencjału poprzez mądrość. W osiągnięciu rozwoju zrównoważonego podstawową rolę odgrywają związane z mądrością rzeczywistości ludzkie wartości. Odrzucenie mądrości na rzecz źle rozumianego relatywizmu należy do głównych przyczyn większości problemów, które dotyczą społeczeństw i ekosystemów [Murtaza, 2011, s. 580–583].

Zakończenie

Celem rozwoju zrównoważonego, w ogólnym wymiarze, jest podniesienie wszystkich wskaźników jakości życia – ekologicznych, społecznych, ekonomicznych. W tym kontekście mimo dużej wiedzy na ten temat [Borys, 2008, s. 125–134; Borys, Rogala, 2008; Borys, Rogala, 2009, s. 135–144], można przypomnieć pytanie E. Chmieleckiej – jak oceniać jakość życia?, jakiego rodzaju wartościowanie wprowadzić? Ostatecznie, jak sprawić, aby społeczeństwo wiedzy stało się społeczeństwem mądrości?

Zmiana postaw, w opinii E. Chmieleckiej [2004, s. 14], może nastąpić pod wpływem doświadczeń emocjonalnych, ale także oddziaływań informacyjnych bądź dyrektywnych (na przykład poprzez podanie wzoru, wydanie polecenia, rady, nakazu). Takie rozumowanie dotyczy także działań zaplanowanych w kierunku rozwoju regionów.

Włączenie mądrości do strategii inteligentnych specjalizacji może przynieść krajom i regionom rzeczywisty rozwój, a nie tylko wzrost. Takie myślenie odpowiada wszystkim zapisom strategii „Europa 2020” – kreowaniu rozwoju inteligentnego, zrównoważonego, sprzyjającego włączeniu społecznemu. Analizując pod tym kątem aktualne zapisy regionalnych strategii RIS3, należy dojść do wniosku, że strategie te powinny być poddane rewizji i przeprojektowaniu. Dalsze, pogłębione działania związane z tymi dokumentami są przecież zgodne ze stanowiskiem Komisji Europejskiej – raz dokonany wybór nie jest ostateczny, podobnie jak logika i cel wykorzystywania zapisów RIS3.

Literatura

- Bakan J. (2006), *Korporacja. Patologiczna pogoń za zyskiem i władzą*, Wydawnictwo Lepsi Świat, Warszawa.
- Borys T. (2008), *Propozycja siedmiu typologii jakości życia*, „Gospodarka a Środowisko”, nr 22.
- Borys T., Rogala P. (red.) (2008), *Jakość życia na poziomie lokalnym: ujęcie wskaźnikowe*, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, Warszawa.

- Borys T., Rogala P. (2009), *Lokalne standardy badania jakości życia*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, (73 Quality of Life Improvement through Social Cohesion).
- Chmielecka E. (2004), *Informacja, wiedza, mądrość. Co społeczeństwo wiedzy cenić powinno?*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe”, nr 1(23).
- Cooke P. (2011), *Transition regions: Regional–national eco-innovation systems and strategies*, „Progress in Planning”, Vol. 76, No. 3.
- Dziedzic S. (2013), *Ekoinnowacje jako kluczowy element strategii inteligentnej specjalizacji*, w: L. Woźniak, A. Kanabrocka, M. Hejduk, *Ekoinnowacje w Polsce*, Wyd. Izba Gospodarcza „Grono Targowe Kielce”, Kielce.
- Dziedzic S., Woźniak L. (2013), *Mądre specjalizacje (smart specialisations) oraz kluczowe technologie wspierające (key enabling technologies) w rozwoju regionu – od wyboru do realizacji; od teorii do praktyki w województwie podkarpackim*, Politechnika Rzeszowska, Rzeszów.
- Dziedzic S., Woźniak L. (2015), *Proces przedsiębiorczego odkrywania jako kluczowa metoda kreowania regionalnych strategii innowacji (RIS3)*, „Marketing i Rynek”, nr 9 (CD).
- Dziedzic S., Woźniak L., Czerepiuk P. (2016), *Proces przedsiębiorczego odkrywania jako metoda strategicznego planowania i implementacji inteligentnych specjalizacji regionu*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 444, Wrocław.
- Foray D., David P.A., Hall B.H. (2011), *Smart specialization. From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation*, „Management of Technology & Entrepreneurship Institute”, MTEI Working Paper 1, http://infoscience.epfl.ch/record/170252/files/MTEI-WP-2011-001-Foray_David_Hall.pdf.
- Foray D., David P.A., Hall B. (2009), *Smart specialization – the concept*, „Knowledge Economists Policy Brief”, Vol. 9, No. 85.
- Foray D., Goddard J., Beldarrain X.G., Landabaso M., McCann P., Morgan K., Nauwelaers C., Ortega-Argilés R. (2012), *Przewodnik Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3)*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- Hawken P. (1996), *Przez zielone okulary. Jak prowadzić interesy nie szkodząc sobie i innym*, Wydawnictwo Pusty Obłok, Warszawa.
- Jose Mujica najbiedniejszy prezydent świata (2016), <https://www.youtube.com/watch?v=1xZVuKEnXic>
- Kałużna-Wielobób A. (2014), *Psychologiczne koncepcje mądrości*, „Teraźniejszość-Człowiek-Edukacja”, nr 68(4).
- Komisja Europejska (2010), *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*.
- Kukliński A. (2011), *Od gospodarki opartej na wiedzy do gospodarki opartej na mądrości*, „Biuletyn PTE”, nr 2(52).
- Mączyńska E. (2011), *Dychotomia wiedzy i mądrości. Komentarz do tekstu Antoniego Kuklińskiego pt. Od gospodarki opartej na wiedzy do gospodarki opartej na mądrości. Na spotkanie z enigmą XXI wieku*, „Biuletyn PTE”, nr 2(52).

- Murtaza N. (2011), *Pursuing self-interest or self-actualization? From capitalism to a steady-state, wisdom economy*, „Ecological Economics”, Vol. 70, No. 4.
- Porter M.E., Van der Linde C. (1995), *Green and competitive: ending the stalemate*, „Harvard Business Review”, Vol. 73, No. 5.
- Porter M.E., Van der Linde C. (1995), *Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship*, „The Journal of Economic Perspectives”, Vol. 9, No. 4.
- Stebbins G. (2015), *Sustainable Leadership Through Loving Wisdom*, „Journal of Sustainability Education”, March.
- Stefanowicz B. (2013), *Informacja, wiedza, mądrość*, t. 66, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Szyszkowska M. (2011), *Świadomość jednostek a zjawiska ekonomiczne. Dyskusja na temat artykułu Antoniego Kuklińskiego pt. Od gospodarki opartej na wiedzy do gospodarki opartej na mądrości*, „Biuletyn PTE”, nr 2(52).

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza możliwości wykorzystania koncepcji inteligentnej specjalizacji w kreowaniu gospodarki opartej na mądrości. Gospodarka oparta na wiedzy przynajmniej częściowo zawiodła, co podkreśliło wielu cytowanych autorów. Rzeczywistość musi więc ulec zmianie. Wykonana analiza wszystkich regionalnych strategii innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) wykazała, że w zapisach tych dokumentów nie pojawia się pojęcie gospodarki opartej na mądrości.

Można stwierdzić, że regionalne strategie innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji wymagają przeprojektowania, a taki krok jest zgodny z decyzjami Komisji Europejskiej które uświadamiają nam, że tak wybór, jak i jego logika i cel inteligentnych specjalizacji nie są decyzją ostateczną.

Kreowanie w ramach koncepcji inteligentnej specjalizacji gospodarki opartej na mądrości odpowiada wszystkim zapisom strategii „Europa 2020” – wzmocnieniu rozwoju inteligentnego, zrównoważonego, sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Słowa kluczowe

gospodarka oparta na mądrości, gospodarka oparta na wiedzy, inteligentna specjalizacja, eko innowacje, jakość życia

Smart specialisation in the creation of a wisdom economy (Summary)

The aim of the article is to analyze the possibilities of using the concept of smart specialisation in the creation of a wisdom economy. The knowledge economy at least partially has failed, as highlighted by many of the authors cited. Reality must change. The analysis of all regional innovation strategies for smart specialisation (RIS3) has shown that the concept of a wisdom economy does not appear in these records.

It can be said that regional innovation strategies for smart specialisation require a redesign, and this step is in line with the European Commission's decisions that the choice, as well as its logic and the purpose of smart specialisation, are not final.

Creating within the concept of smart specialisation of the economy wisdom corresponds to all the provisions of the EUROPE 2020 strategy – strengthening the smart, sustainable and inclusive growth.

Keywords

wisdom economy, knowledge economy, smart specialisation, eco-innovation, quality of life